

Anna Amelina, Helma Lutz

**Gender and Migration:
Transnational and Intersectional
Prospects**

London – New York: Routledge, 2019, 160 str.

DOI: <https://doi.org/10.11567/met.36.2.5>

U jeku intenzivne objave znanstvenih radova u području roda i migracija, pogotovo onih koji te fenomene proučavaju kroz globalnu i(li) transnacionalnu perspektivu, odmah valja naglasiti da je knjiga *Gender and Migration: Transnational and Intersectional Prospects* Anne Ameline i Helme Lutz nezaobilazno štivo. Knjiga je objavljena u okviru serije Routledge Research in Gender and Society, a njezina je važnost prije svega u uravnoteženom prikazu povijesnog razvoja (odabranih) pojmova i aktualnih teorijskih rasprava o rodu i migracijama iz perspektive društvenoga konstruktivizma. Knjiga je osmišljena na temelju kolegija u ponudi Instituta za sociologiju Sveučilišta Goethe u Njemačkoj, pa je djelomično napisana u udžbeničkoj formi. No, za razliku od tipičnih udžbeničkih izdanja, umjesto širokog pregleda teorija i pojmova knjiga kroz šest poglavlja nudi dubinski pristup pojmovima u okvirima tema kojima se bavi. To je čini neobičnim, ali vrlo uspješnim pothvatom čiju relevantnost potvrđuju i recenzenti/ice, F. Anthias, T. Faist, R. King i P. Boccagni, sve redom znanstvenici/e koji/e u ovim područjima uvode inovativne teorijske elemente te, skupa s autoricama ove knjige, značajno pridonose razumijevanju predmetne tematike.

U početnom poglavlju »Gender relations and migration: Introduction to

the current state of the debate« autorice predstavljaju okosnicu knjige, u kojoj se odmiču od esencijalističkog i ahistorijskog pogleda na pitanja povezana s rodom i migracijama, koji smatraju nedostatnim za razumijevanje (dugoročnijih) promjena u migracijskim procesima. Nasuprot tomu, konceptualiziranjem tih promjena iz perspektive društvenoga konstruktivizma, Amelina i Lutz predlažu dva načina promišljanja migracija: prema prvome, rod se proizvodi, odnosno izvodi (doing gender), a prema drugome se i migracije (pro)izvode (doing migration) u svakodnevnim interakcijama. Da bi postavile obuhvatni okvir za analizu društvenih nejednakosti u transnacionalnim migracijama, autorice rodnu dimenziju društvene nejednakosti intersekcijski povezuju s drugim, kontekstualno osjetljivim kategorijama poput rase, etničnosti, dobi i klase. Predstavljeni okvir za razmatranje roda i migracija Amelina i Lutz u produbljenom obliku izlažu u narednim poglavljima, u kojima sistematično prikazuju razvoj relevantnih pojmova ili teorija, uz empirijske ilustracije istraživanja provedenih u Njemačkoj.

U drugom poglavlju »Migration and gender: Researching migration in national, global and transnational frameworks« autorice iznose jezgrovit kritički pregled teorija asimilacije i postmigracijskih procesa s ciljem prikaza razvoja pojmovnih alternativa, prvenstveno kroz transnacionalni okvir. U bilo kojoj pojmovnoj iteraciji tog okvira (transnacionalni socijalni prostor, transnacionalna socijalna polja, transnacionalne socijalne veze) temeljno analitičko usmje-

renje jest proučavanje prekograničnih društvenih, kulturnih, ekonomskih i političkih veza Transnacionalni okvir istraživanja stoga je posebno koristan jer se tako mogu proučavati proizvodnja, održavanje i produblivanje društvenih nejednakosti povezanih s migracijama. Za razliku od teorija postmigracijskih procesa, u transnacionalnom okviru migracija je nedovršen proces, dok se društveni kontekst migracije nužno vidi kao višelokalan i, osim toga, proteže od lokalne preko nacionalne i transnacionalne do globalne razine. Prema tome, međunarodni migranti uronjeni su u višelokalni kontekst i višelokalni referentni okvir u kojemu se presijecaju različite konstelacije rodne, klasne, etničke, dobne i druge osi nejednakosti.

Perspektivu društvenoga konstruktivizma u pristupu rodu i migracijama, transnacionalnu perspektivu u prekograničnim vezama i praksama te interseksionalnu perspektivu u društvenim nejednakostima Amelina i Lutz konkretnije povezuju u trećem poglavlju »Doing migration and doing gender: Intersectional perspectives on migration and gender«. Autorice već u naslovu naglašavaju glagolsku imenicu doing (izvođenje, stvaranje) kako bi istaknule procesualnost fenomena migracije i roda. U poglavlju potanko razlažu problematiku društvene proizvodnje i naturaliziranosti rodnih odnosa u svakodnevnim interakcijama te društvene proizvodnje prostora, pri čemu je izvođenje migracije (doing migration) umjesto migriranja (od ishodišta do odredišta) refleksivan pomak od esencijalističkog viđenja prostora prema prostoru koji se stvara društvenim praksama i interpretativnim obrascima. U

tom kontekstu kažu da interseksionalna perspektiva mora pristupiti analizi društvenih nejednakosti tako da nijedna kategorija – rod, etničnost, klasa, dob ili neka druga – nije a priori određena, niti je epifenomen drugih kategorija, nego se njihova specifična konstelacija osvjetljava empirijskim istraživanjem.

Autorice u sljedećem poglavlju »Care: An intersectional analysis of transnational care work and transnational families« posvećuju pozornost istraživanjima međunarodnih radnih migracija žena u sektoru njege u Njemačkoj. Njega, ističu Amelina i Lutz, bila ona komercijalne ili državno-javne prirode, feminizirano je zanimanje, okarakterizirano i naturalizirano kao ženski rad te nedostatno plaćeno. Rad žena u tom sektoru promatraju kroz tri dimenzije: rodni režim, pri čemu su »kućanski rad, kao i njega, izrazi orodnjene kulturne skripte« (str. 76), režim njege, koji se odnosi na raspodjelu odgovornosti o socijalnoj skrbi između države, obitelji i tržišta, te migracijski režim koji (ne) dozvoljava trajno zapošljavanje migrantkinja u tom sektoru. Međudjelovanje rodnog režima, režima njege i migracijskog režima autorice potanko objašnjavaju na njemačkom primjeru, u kojemu posao njege starijih u privatnom kućanstvu, koje je sve veći poslodavac u ovom sektoru, uglavnom obavljaju žene iz samih obitelji te migrantkinje iz Istočne Europe. Dok, s jedne strane, istraživanja transnacionalnih obitelji i majčinstva podcrtavaju nestatičnost obitelji i rodbinskih veza, u javnim diskursima istočnoeuropskih zemalja djecu radnih migrantkinja prikazuje se kao eurosiročad, koju majke napuštaju zbog zaposle-

nja, negirajući tako netradicionalne obiteljske aranžmane.

Transnacionalne obitelji i održavanje transnacionalnih veza povlače pitanje članstva i pripadnosti pojedinaca političkoj i socijalnoj zajednici, čime se autorice bave u petom poglavlju »The changing face of citizenship: From the national model to the transnational and intersectional approaches«. Naslanjajući se na novije pristupe državljanstvu koji razmatraju veze između »pojedinaца ili kolektivita i političke zajednice u pitanjima (političke) participacije i pripadnosti« (str. 83), razlažu složeni karakter državljanstva na tri središnje dimenzije: teritorijalnu dimenziju nacije-države, dimenziju prava i obveza te dimenziju legitimacije i retorike nacionalnog identiteta. Uz pomoć triju dimenzija prikazuju kritike etabliranog »modela nacionalnog članstva« (str. 84), koji u kontekstu suvremenih migracija pokazuje značajne analitičke manjkavosti. Kritike toga orijentalističkog i androcentričnog poimanja državljanstva upozoravaju na problematiku privilegiranih oblika pripadnosti i članstva te se radije okreću razmatranju raznih oblika višestrukog i postnacionalnog državljanstva.

Amelina i Lutz u zadnjem poglavlju »Teaching intersections of gender, migration and transnationality« pristupaju izravno pedagoški. Ovdje, primjereno sveučilišnoj nastavi, sažimaju prethodna poglavlja, čime dodatno podcrtavaju najvažnije aspekte prikazanih perspektiva i pojmova. Autorice u nastavi upotrebljavaju (do-

kumentarne) filmove kao »instancije interpretacije« (str. 104, prema Peltzer i Keppler, 2015: 10) socijalnog znanja i smatraju da su odlična podloga kroz koju se mogu približiti složeni pojmovni okviri. Zbog toga u poglavlju navode niz prijedloga videoreferenci, s detaljnim kontekstom njihova nastanka, opisom radnje i popratnim pitanjima. Premda su ti nastavni materijali usmjereni na elaboraciju rodne perspektive u p(r)oučavanju migracija žena, autorice istovremeno pozivaju na kritičke rasprave o prikazanim teorijama, kao i kontinuirano promišljanje o rodu i migracijama u vlastitome društvenom okruženju.

Knjiga *Gender and Migration: Transnational and Intersectional Prospects* poticajan je izvor svima koje zanima odnos roda i migracija jer daje obrise važnijih kako povijesnih tako i aktualnijih prijevora u tim temama. Knjiga je ujedno solidna podloga za *in medias res* ulaz početnicima zainteresiranim za pitanja ženskog rada i državljanstva neposredno povezanih s migracijama. Naposljetku, sveučilišnim nastavnicima/ama nudi detaljan popis medijskih sadržaja kao resursa za oprimjerenje i konkretizaciju pojmova u nastavi. Time knjiga ispunjava svoju svrhu suvremenoga sveučilišnog priručnika i izdašan je uvod u nosive pojmove i teorijske doseg u području roda i migracija.

Marija Šarić

*Odjel za sociologiju Sveučilišta u
Zadru,
Zadar*